

Nazwa zajęć	Archeologia Polski - epoka metali
Prowadzący	dr hab. Irena Lasak
Rok studiów	I
semestr	2 (letni)
Forma zajęć	wykład
Forma zaliczenia	egzamin ustny
Punkty ECTS	4
Program zajęć	<ol style="list-style-type: none"> 1. Horyzont tzw. protobrazowy - próba definicji chronologicznej i kulturowej. Podstawowe systemy chronologiczne epoki brązu i wczesnej epoki żelaza. Początki epoki brązu na ziemiach polski - krąg unietycki i episznurowy, przykarpacki. 2. Zasadnicze etapy rozwojowe kultur starszego okresu EB - kultura tzw. przedłużycka na tle kręgu mogiłowego oraz „trzciniecki” system kulturowy. 3. Geneza i najważniejsze etapy kształtowania się „kultury łużyckiej” w EB. Zróżnicowanie terytorialne i powiązania tej kultury z terenami sąsiednimi. 4. Wpływy kultury halsztackiej na ziemiach polskich oraz podstawowe osiągnięcia gospodarczo-społeczne populacji „łużyckich” we wczesnej epoce żelaza. 5. Kultura wschodniopomorska i tzw. grobów kloszowych - interpretacje genezy. 6. Tereny Polski w okresie oddziaływań scyto-kimmeryjskich oraz inne, obce elementy kulturowe w młodszym okresie halsztackim i we wczesnym okresie lateńskim. 7. Osadnictwo celtyckie i jego znaczenie w rozwoju ziem polskich w 2. połowie I tys. p.n.e. 8. Tereny Polski u progu okresu wpływów rzymskich. Rozwój kultur przeworskiej i oksywskiej. 9. Okres wpływów rzymskich - źródła historyczne, podstawy datowania, najważniejsze tendencje rozwojowe. 10. Kultura przeworska a kultura oksywska - powiązania i różnice. Problem obcych elementów etnicznych na ziemiach Polski w okresie wpływów rzymskich. 11. Kultura zachodniobałtyjska oraz kultury pogranicza kręgu nadłabskiego. 12. Ziemie polskie pod koniec starożytności - osadnictwo, gospodarka, obrządek pogrzebowy, wierzenia i struktury społeczne. Rola tzw. szlaku bursztynowego w okresie rzymskim. 13. Okres przedfeudalny na ziemiach polskich w świetle źródeł pisanych i kultury materialnej - sytuacja kulturowo-osadnicza. 14. Ziemie polskie w X w. - początki kształtowania się państwa polskiego.
Literatura	<p>Literatura obowiązkowa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kaczanowski P., Kozłowski J. K., 1998, <i>Najdawniejsze dzieje ziem polskich (do VII w.)</i>, (w:) Wielka Historia Polski, t. 1, Kraków. • Kmieciński J. (red.), 1989, <i>Pradzieje ziem polskich</i>, t. 1, cz. 2, <i>Epoka brązu i początki epoki żelaza</i>, Warszawa - Łódź. • Kadrow S., 2001, <i>U progu nowej epoki. Gospodarka i społeczeństwo wczesnego okresu epoki brązu w Europie Środkowej</i>, Kraków. • Dąbrowski J., 2004, <i>Ältere Bronzezeit in Polen (Starsza epoka brązu w Polsce)</i>, Warszawa. • Gediga B., 1970, <i>Motywy figuralne w sztuce ludności kultury łużyckiej</i>, Wrocław - Warszawa - Kraków.

- Chochorowski J., 1993, *Ekspansja Kimmeryjska na tereny Europy Środkowej*, Kraków.
- Woźniak Z., 1970, *Osadnictwo celtyckie w Polsce*, Wrocław – Warszawa – Kraków.
- Grabarczyk T., 1997, *Kultura wielbarska na Pojezierzu Krajeńskim i Kaszubskim*, Łódź.
- Czarnecka K., 1990, *Struktura społeczna ludności kultury przeworskiej*, Warszawa.
- Mączyńska M., 1996, *Wędrowki ludów. Historia niespokojnej epoki IV i V wieku*, Warszawa – Kraków.
- Zoll-Adamikowa 1979, *Wczesnośredniowieczne cmentarzyska ciałopalne Słowian na terenie Polski, cz. II – analiza, wnioski*, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk.
- Samsonowicz H. (red.), 2000, *Ziemie polskie w X wieku i ich znaczenie w kształtowaniu się nowej mapy Europy*, Wyd. Universitas, Kraków (wybrane zagadnienia).

Literatura nadobowiązkowa:

- Blajer W., 2001, *Skarby przedmiotów metalowych z epoki brązu i wczesnej epoki żelaza na ziemiach polskich*, Kraków.
- Bukowski Z., 2002, *Znaleziska bursztynu w zespołach z epoki brązu i z wczesnej epoki żelaza z dorzecza Odry oraz Wisły*, Warszawa.
- Fogel J., 1988, „Import” nordyjski na ziemiach polskich u schyłku epoki brązu, Poznań.
- Kaczmarek M., 2002, *Zachodniowielkopolskie społeczności kultury łużyckiej w epoce brązu*, Poznań.
- Malinowski T. (red.), 1979, *Problemy kultury pomorskiej*, Koszalin.
- Dąbrowski J., 1972, *Powiązania ziem polskich z terenami wschodnimi w epoce brązu*, Wrocław – Warszawa.
- Hoffmann M. J., 2000, *Kultura i osadnictwo południowo-wschodniej strefy nadbaltyckiej w I tysiącleciu p.n.e.*, Rozprawy i Materiały Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie, nr 191, Olsztyn.
- Woźny J., 2000, *Symbolika przestrzeni miejsc grzebalnych w czasach ciałopalenia zwłok na ziemiach polskich (od środkowej epoki brązu do środkowego okresu lateńskiego)*, Bydgoszcz.
- Gedl M., 1973, *Cmentarzysko halsztackie w Kietrze, pow. Głubczyce*, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk.
- Dillon M., Chadwick N. K., 1975, *Ze świata Celtów*, Warszawa.
- Domański G., 1979, *Kultura luboszycka między Łabą a Odrą w II – IV wieku*, Wrocław.
- Grabarczyk T., 1983, *Metalowe rzemiosło artystyczne na Pomorzu w okresie rzymskim*, Wrocław.
- Wielowiejski J., 1980, *Główny szlak bursztynowy w czasach Cesarstwa Rzymskiego*, Wrocław.
- Leciejewicz L., 1985, *Słowianie Zachodni*, Wrocław.
- Leciejewicz L., 1997, *Z nowszych badań nad pochodzeniem Słowian*, (w:) Archeolodzy i starożytnicy, Studia dedykowane Profesorowi Andrzejowi Abramowiczowi w 70. rocznicę urodzin, Łódź, s. 165-171.
- Kaźmierczyk J., 1995, *Kultura średniowiecznego Śląska i Czech. Miasto*, Wrocław.
- Wachowski K., 1992, *Śląsk a Wielkie Morawy*, (w:) Od plemienia do państwa. Śląsk na tle Słowiańszczyzny Zachodniej, Wrocław, s. 41-47.

Nazwa zajęć	Archeologia powszechna – epoka brązu i wczesna epoka żelaza
Prowadzący	dr hab. Irena Lasak
Rok studiów	II (studia licencjackie), III (studia 5-letnie)
semestr	3, 5 (zimowy)
Forma zajęć	wykład
Forma	po uzyskaniu zaliczenia z konwersatorium, egzamin ustny na ocenę

zaliczenia	
Punkty ECTS	4
Program zajęć	<ol style="list-style-type: none"> 1. Bliskowschodni krąg kulturowy – Anatolia, Palestyna i Syria, Mezopotamia, Iran. 2. Najstarsze centra krystalizacji cywilizacji wczesnej epoki brązu w Europie – kultury kręgu anatolijsko-egejskiego (kultury minojska, helladzka, cykladzka, cypryjska, stratygrafia Troi). 3. Chronologia epoki brązu – podstawowe systemy chronologiczne (O. Montelius, P. Reinecke, H. Müller-Karpe), datowania oparte na podziale geograficznym, chronologia bezwzględna (kalibrowane daty radiowęglowe). Wpływy anatolijsko-egejskie na Półwyspie Bałkańskim oraz w Kotlinie Karpackiej – podstawowe ugrupowania kulturowe z przełomu neolitu i epoki brązu. Horyzont tzw. postwucedolski – definicja, charakterystyczne cechy. 4. Wczesny okres epoki brązu w Kotlinie Karpackiej (kultura Glina III-Schneckenberg, Sommogývár-Vinkovci, zespoły typu Csepel oraz kultury osad palafitowych). Kultury z przełomu wczesnego i środkowego brązu w strefie karpacko-dunajskiej (m. in. kultura Nagyrév, Kisapostag i zespoły z ceramiką inkrustowaną, hatvańska, Wietemberg, Wieselburg, otomańska oraz horyzont madziarowsko-wieterzowski). 5. Krąg unietycki (kultura unietycka, straubińska, adlerberska, typ Unterwölbling, Gollnsdorf, Böheimkirchen). Wczesna epoka brązu w strefie karpackiej – krąg episznurowy (zespoły typu Chłopice-Veselé, Kosihy-Čaka Mierzanowice-Koštany-Nitra, kultura karpacka, strzyżowska i środkowodnieprzańska). Krąg kulturowy Trzciniec-Komarów-Sośnica. Kaukaz w epoce brązu (kultura kuroaraska, majkopska, dolmenowa, północnokaukaska, Trialeti, kobańska). 6. Epoka brązu na stepach i w strefie leśno-stepowej Eurazji (kultura grobów jamowych, Średni Stóg grobów katakumbowych, afanasjewska, okuniewska, sintaszińska, wielowaleczkowa, grobów zrębowych, sabatinowska bielozierska, andronowska, karasukska). Epoka brązu w strefie leśnej Eurazji (kultura fatjanowska, bałanowska, abaszewska) oraz na obszarze Syberii (tzw. horyzont sejniński-turbiński, kultura andronowska, czerkaskulska, suzgulska). 7. Epoka brązu na terenie Europy Północnej (krąg nordyjski, kultury strefy wschodnio-bałtyckiej) oraz Europy Zachodniej (Półwysep Iberyjski, Wyspy Brytyjskie, Półwysep Apeniński). 8. Krąg kultur mogiłowych – geneza, podstawy datowania, grupy regionalne (czesko-palatynacka, wirtemberska, niemieckie, środkowodunajska, karpacka) 9. Rozwój kultur pól popielnicowych – geneza (kultura pilińska), chronologia, cechy charakterystyczne, grupy terytorialne (śródkowodunajska, południowoniemiecka). Wpływy tego kręgu na tereny ościenne (kultury czakańska, Gava i Noua, holihradzka, kyjatycka, wysocka). 10. Początki wczesnej epoki żelaza w Europie poza zasięgiem cywilizacji klasycznych. Geneza kręgu wschodniohalsztackiego – oddziaływania strefy stepowej (model kultury koczowników i nomadów – Kimmerowie i Scytowie, ich migracje w rejon Kotliny Karpackiej i na tereny Europy Środkowej – kultura Vekerzug, grecko-italskie impulsy cywilizacyjne – wpływy ze strefy villanowskiej, etruskiej, m.in. tzw. sztuka situl). 11. Krąg zachodniohalsztacki – stan. w Hallstatt, gród w Heuneburgu. Model ponadregionalnej kultury halsztackiej. 12. Europejskie ugrupowania o halsztackim modelu kulturowym – kultura horakowska, byłańska.
Literatura	<p>Literatura obowiązkowa:</p> <ul style="list-style-type: none"> I Śliwa J., 2000, Anatolia, Palestyna i Syria, Mezopotamia, Iran, (w:) Encyklopedia historyczna świata, t. II, Starożytność część 1 (oprac. K. M. Ciałowicz, J. A. Ostrowski), Kraków, s. 44-106. I Encyklopedia historyczna świata, t. I, Prehistoria (oprac. J. K. Kozłowski),

rozdziały XX-XXII (oprac. J. Chochorowski), s. 202-395.

- I Gedl M., 1985, Archeologia pierwotna i wczesnośredniowieczna, część III, Epoka brązu i wczesna epoka żelaza w Europie, wyd. III poprawione, Kraków.

Literatura nadobowiązkowa:

- Bader T., 1990, Bemerkungen über die ägäische Einflüsse auf die alt- und mittelbronzezeitliche Entwicklung in Donau - Karpatenraum, (w) Orientalisch - ägäische Einflüsse in der europäischen Bronzezeit, Bonn.
- Bader T., 1979, Die Siuciu de Sus-Kultur in Nordwestrumänien, Prähistorische Zeitschrift, R. 54, s. 3-31.
- Batora J., Peška J., 1999, Aktuelle Probleme der Erforschung der frühbronzezeit in Böhmen und Mähren und in der Slowakei, Nitra.
- Between..., 2002, Between Mycenae and the Baltic Sea. The Otomani-Füzesabony Culture (red. J. Garncarski), Krosno-Warszawa.
- Boom van den H., 1992, Heuneburg nad górnym Dunajem a chronologia późnego okresu halsztackiego, (w:) Ziemie polskie we wczesnej epoce żelaza i ich powiązania z innymi terenami (red. S. Czopek), Rzeszów, s. 61-69.
- Bronze Age..., 2003, Bronze Age tell Settlements of the Great Hungarian Plain 1 (red. T. Kovács, I. Stanczik), Inventaria Praehistorica Hungariae, Budapest.
- Chochorowski J., 1985, Die Vekerzug-Kultur. Charakteristik der Funde, Warszawa - Kraków.
- Chochorowski J., 1993, Ekspansja Kimmeryjska na tereny Europy Środkowej, Kraków.
- Chytráček M., Metlička M., 2004, Die Höhensiedlungen der Hallstatt- und Latenezeit in Westböhmen, Památky Archeologické - Supplementum 16, Praha.
- Czopek S. (red.), 2005, Problemy kultury wysockiej, Rzeszów.
- Dąbrowski J., 2004, Trzcinec i Sośnica - podobieństwa i różnice, (w) Wspólnota dziedzictwa kulturowego ziem Białorusi i Polski, Warszawa, s. 197-208.
- Das Karpatenbecken..., 1998, Das Karpatenbecken und die osteuropäische Steppe. Nomadenbewegungen und Kulturaustausch in den vorchristlichen Metallzeiten (4000-500 v. Ch.) (red. B. Hänsel, J. Machnik), München - Radhen/Westf.
- Die Anfänge..., 1991, Die Anfänge der Urnenfelderkulturen in Europa (red. M. Gedl), Archaeologia Interregionalis, t. 13, Warszawa.
- Furmánek V., Veliačik L., Vladár J., 1999, Die Bronzezeit im slowakischen Raum, Rahden.
- Hallstattkultur..., 1997, Hallstattkultur im Osten Österreichs (red. L. D. Nebelsick, A. Eibner, E. Lauermann, J.-W. Neugebauer), Wissenschaftliche Schriftenreihe Niederösterreich, St. Pölten - Wien.
- Hänsel B. (red.), 1995, Handel, Tausch und Verkehr im bronze- und früheisenzeitlichen Südosteuropa, Archäologie in Südosteuropa, t. 11, München - Berlin.
- Hänsel B., Studeníková E. (red.), 2004, Zwischen Karpaten und Agäis. Neolithikum und ältere Bronzezeit. Gedenkschrift für Viera Němejcová-Pavuková, Studia honoraria, t. 21, Rahden/Westf.
- Häusler A., 2004, Überlegungen über Systematisierung, Analyse und Interpretation von Körperbestattungen des Neolithikums, Äneolithikums und der Bronzezeit, (w:) Jahresschrift für mitteldeutsche Vorgeschichte, t. 88 (red. H. Meller), Halle/Saale, s. 149-217.
- Jerem E., Lippert A. (red.), 1996, Die Osthallstattkultur, Budapest.
- Kultura symboliczna..., 2000, Kultura symboliczna kręgu pól popielnicowych epoki brązu i wczesnej epoki żelaza w Europie Środkowej, Biskupińskie Prace Archeologiczne nr 1, Warszawa - Wrocław - Biskupin.
- Matuz E. D., Nováki G., 2002, Spätbronzezeitliche, früheisenzeitliche Erdwälle in Nordungarn, Inventaria Praehistorica Hungariae, Budapest.

	<ul style="list-style-type: none"> • Müller J. (red.), 2002, Vom Endneolithikum zur Frühbronzezeit: Muster sozialen Wandels?, Bonn. • Popko M., 1989, Wierzenia ludów starożytnej Azji Mniejszej, Warszawa. • Schauer P. (red.), 1998, Archäologische Untersuchungen zu den Beziehungen zwischen Altitalien und der Zone nordwärts der Alpen während der frühen Eisenzeit Alteuropas, Regensburger Beiträge zur Prähistorischen Archäologie, t. 4, Regensburg – Bonn.
--	--

Nazwa zajęć	Seminarium magisterskie
Prowadzący	dr hab. Irena Lasak
Rok studiów	III
semestr	5-6 (zimowy i letni)
Forma zajęć	seminarium
Forma zaliczenia	Wybór tematu pracy dyplomowej oraz przedstawienie rozbudowanego planu pracy.
Punkty ECTS	6 + 6
Program zajęć	Pierwszy rok przygotowania prac dyplomowych, w zakresie czasowym obejmujących przełom neolitu i epoki brązu do wczesnej epoki żelaza, z wyłączeniem kompleksu pomorsko-kloszowego. Są to głównie prace źródłoznawcze – studia kulturowo-osadnicze, społeczno-gospodarcze oraz dotyczące szeroko rozumianych wierzeń. Zakres przestrzenny to przede wszystkim tereny Polski na tle krajów ościennych, choć podejmowana jest także problematyka środkowoeuropejska. Tematy prac są zróżnicowane i ich wybór uzależniony jest od indywidualnych zainteresowań studentów. Podstawą zaliczenia seminarium na III roku studiów jest wybór tematu pracy dyplomowej oraz przedstawienie rozbudowanego planu pracy, wspartych zebraną literaturą. Na zajęciach omawiane są zagadnienia ogólne dotyczące epoki brązu i okresu halsztackiego oraz problemowe, wzbogacone referatami seminarzystów.

Nazwa zajęć	Seminarium magisterskie
Prowadzący	dr hab. Irena Lasak
Rok studiów	IV
semestr	7-8 (zimowy i letni)
Forma zajęć	seminarium
Forma zaliczenia	Podstawą zaliczenia seminarium są gotowe katalogi źródłowe (zróżnicowane wersje, dostosowane do wybranego tematu) oraz część analityczna pracy.
Punkty ECTS	6 + 6
Program zajęć	Drugi rok przygotowań prac dyplomowych. Podstawą zaliczenia seminarium są gotowe katalogi źródłowe (zróżnicowane wersje, dostosowane do wybranego tematu) oraz część analityczna pracy – przedstawiana na zajęciach przez studentów i będąca tematem dyskusji. Na zajęciach referowana jest problematyka związana z możliwościami rekonstrukcji środowiska naturalnego oraz z zakresu metodologii (np. sposoby opracowań materiałów źródłowych wykonanych z różnych surowców, ich klasyfikacji, itp.).

Nazwa zajęć	Seminarium magisterskie
Prowadzący	dr hab. Irena Lasak
Rok studiów	V
semestr	9-10 (zimowy i letni)

Forma zajęć	seminarium
Forma zaliczenia	Podstawą zaliczenia seminarium w semestrze zimowym jest gotowa część syntetyczna, natomiast w semestrze letnim – gotowa praca magisterska.
Punkty ECTS	6 + 6
Program zajęć	Trzeci rok przygotowań prac dyplomowych. Podstawą zaliczenia seminarium w semestrze zimowym jest gotowa część syntetyczna, natomiast w semestrze letnim – gotowa praca magisterska. Na zajęciach dyskusje dotyczą określonych rozwiązań problemowych, pojawiających się w prezentowanych pracach.

Nazwa zajęć	Klasyfikacja materiałów archeologicznych
Prowadzący	dr hab. Irena Lasak
Rok studiów	III
semestr	5 (zimowy)
Forma zajęć	laboratorium
Forma zaliczenia	zaliczenie na ocenę
Punkty ECTS	3
Program zajęć	Studenci pracują bezpośrednio na materiałach pochodzących ze stanowisk z epoki brązu i z wczesnej epoki żelaza (w ostatnich kilku latach z cmentarzyska w Miłosławicach, gm. Milicz, woj. dolnośląskie). Zapoznanie studentów z wybranymi metodami opracowywania materiałów ceramicznych kultury łużyckiej (m.in. wykorzystywanie cech metrycznych). Wykonywanie kart zabytków (naczyni), w tym szczegółowe opisywanie ich cech technologicznych (podstawowa literatura: M. Mogielnicka-Urban, Warsztat ceramiczny w kulturze łużyckiej, Wrocław 1984). Ponadto praktyczne ćwiczenia sposobów inwentaryzowania i dokumentowania źródeł archeologicznych (pełna informacja o stanowisku z którego pochodzą dane materiały).
Literatura	M. Mogielnicka-Urban, Warsztat ceramiczny w kulturze łużyckiej, Wrocław 1984

Nazwa zajęć	Seminarium doktoranckie
Prowadzący	dr hab. Irena Lasak
Program zajęć	<p>Zajęcia w ramach 4-letnich studiów doktoranckich przy Wydziale Nauk Historycznych i Pedagogicznych, 15 godzin w semestrze, zaliczenia na ocenę</p> <p>W ramach seminarium, pod opieką promotora, przygotowywane są dysertacje doktorskie z zakresu archeologii epoki brązu i wczesnej epoki żelaza. Problematyka przyszłej pracy doktorskiej, zgodna z zainteresowaniami badawczymi seminarzystów, zarysowana została na etapie rozmowy kwalifikacyjnej, przed przyjęciem na ten etap studiów. Po każdym semestrze doktoranci podlegają ocenom, w których określa się stopień zaawansowania pracy (w procentach). Na zajęciach seminaryjnych dyskutowane są publikacje przygotowywane do druku, tematyka wystąpień na konferencjach naukowych oraz osiągnięcia podczas stażów krajowych i zagranicznych.</p> <p>Warunkiem uzyskania zaliczenia seminarium na I roku studiów jest sprecyzowanie tematu pracy, szczegółowego planu oraz zarysowanie głównych etapów postępowania badawczego. Na II roku doktoranci przedstawiają kwerendę źródłową, podstawową literaturę oraz szczegółowy konspekt pracy (warunek otwarcia przewodu doktorskiego). III rok studiów poświęcony jest stronie analitycznej, metodycznej oraz chronologiczno-kulturowej, jak również aspektom szczegółowym, dostosowanym do tematu danej rozprawy. Ostatni, IV rok studiów przeznaczony jest na referowanie kolejnych rozdziałów pracy, która w pierwotnej wersji pisemnej powinna powstać najpóźniej do końca maja.</p>

Ćwiczenia terenowe

Ćwiczenia (1 grupa, semestr letni), 144 godziny, zaliczenie na ocenę

Zajęcia o charakterze praktycznym, bezpośrednie uczestniczenie studentów w badaniach wykopaliskowych różnych rodzajów stanowisk (zmiennie, ostatnio na cmentarzysku kultury łużyckiej w Miłosławicach oraz na obwodnicy Wrocławia w miejscowości Bielany Wrocławskie). Obok kontaktu z nowo pozyskiwanymi źródłami archeologicznymi studenci uczą się podstawowych technik wykopaliskowych, sposobów sporządzania dokumentacji (rysunkowa, opisowa, fotograficzna), inwentaryzowania, konserwacji (np. wyklejanie naczyń) oraz organizacji prac badawczych.